

Sporcuyla Yapılan Hizmet Sözleşmesinde Sporcunun Kişilik Haklarının İhlali

Öz

Sporda müsabakaya hazırlanmanın en önemli faktörlerinden birisi motivasyondur. Motivasyonun sağlanması amacı, kulüpleri veya antrenörleri, sporculara yönelik bir takım sınırlamalar veya yasaklar uygulamaya yönlendirmektedir. Bu sınırlamalar, iletişimin sınırlandırılmasından cinsel hayatın yasaklanmasına kadar birçok eylemi içermektedir.

Sporcular da insandır ve saygı gösterilmesi gereken kişilik haklarına sahiptirler. Çalışmada tartışılan husus sporcuların kişilik haklarını ilgilendiren söz konusu uygulamaların hukuka uygunluğunun ve sınırlarının prensip olarak belirlenmesidir.

Çalışmada kişilik hakkı ve bu hakkın hukuken korunması hakkında kısa bilgiler verilmiş, sonra da sporcuların sözleşmelerden veya uygulamadan kaynaklanan, karşılaştıkları bir takım müdahalelerin hukuka uygunluğu değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu yapılırken sıkça görülen eylemler ayrı ayrı gerekçeleriyle de açıklanmaya çalışılmıştır. Sonuçta sporcu sözleşmelerinde kişilik hakkını zedeleyen sözleşme maddelerini hukuka uygun hale getiren esas hukuka uygunluk sebebi genellikle sporcunun rızasıdır. Ancak sporcunun rızasının hukuka aykırılığı engellemeyeceği durumlar da mevcuttur.

Anahtar Sözcükler:

Spor hukuku, sporcu, kişilik hakları.

Breach of Athlete's Personal Rights in Their Labour Contract

Abstract

Motivation is one of the most important factors in preparing for competition at sports. The goal of providing motivation is leading clubs or coaches to impose restrictions or prohibitions on athletes. These restrictions include many actions from the limitation of communication to the prohibition of sexual life.

Athletes are humans and have personal rights

that must be respected. The issue discussed in this study is to determine the legality and the limits of the said practices concerning the personal rights of the athletes in principle.

In this study, brief information about personal rights and legal protection of this right was given, and then an attempt was made to assess the legality of the interventions faced by the athletes

* Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi-umit.orhan@marmara.edu.tr

from contracts or practices. While doing this, the actions that are frequently seen were tried to be explained separately. As a result, the main reason which makes the articles that harm the

personality rights in the athlete's contracts legal, is generally the consent of the athlete. However, there are cases where the consent of the athlete will not prevent illegality.

Keywords:

Sports law, athlete, personel rights.

Giriş

Sportif müsabaka sonucunda beklenen nihai amaç kazanmaktır. Kazanmak, içerisinde şans faktörünün de sayılabileceği birçok etkenin bir araya gelmesi ile elde edilen bir sonuçtur. Bu faktörlerden en önemlisi de sportif performanstır. Sportif performansın yüksekliğinin gerek ruhsal gerekse bedeni gereksinimleri vardır. Beden olarak sportif müsabakaya hazırlık, etkili bir antrenman ve beslenme programına ihtiyaç duyarken, sporcu aynı zamanda ruhsal açıdan da müsabakaya hazırlanmalıdır. Ruhsal açıdan müsabakaya hazırlanmanın en önemli faktörlerinden birisi motivasyondur. İşte bu kazanmaya yönelik bedeni ve ruhsal durumun sağlanması amacı, kulüpleri veya antrenörleri, sporculara yönelik bir takım sınırlamalar veya yasaklar uygulamaya yönlendirmektedir. Bu sınırlamalar, iletişimin sınırlandırılmasından cinsel hayatın yasaklanmasına kadar birçok eylemi içermektedir.

Sporcular da insan oldukları için saygı duyulması gereken kişilik haklarına sahiptirler ve yukarıda bahsedilen sınırlamalar ve yasaklamalar hiç şüphesiz doğrudan onların kişilik haklarını etkilemektedir. Burada tartışılması gereken husus sporcuların kişilik haklarını ilgilendiren söz konusu uygulamaların hukuka uygun olup olmadığı ve hukuka uygun bir uygulamadan bahsedilecekse bunun sınırlarının prensip olarak belirlenmesidir.

Çalışmamızda öncelikle kişilik hakkı, kişilik hakkının hukuken korunması hakkında kısa bilgiler verilmiş, daha sonra da sporcuların antrenman veya müsabaka ortamlarında karşılaştıkları

birtakım müdahalelerin hukuka uygunluğu sık karşılaşılan örneklerle değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu yapılırken sıkça görülen sözleşme maddeleri, kişilik haklarını oluşturan öğeler alt başlığında ayrı ayrı açıklanmış, aynı zamanda bu sözleşme maddelerinin gerekçeleri de açıklanmaya çalışılmıştır.

Şüphesiz profesyonel spor ortamındaki sözleşme maddeleri ya da uygulamalar aşağıda sayılanlardan ibaret değildir. Ancak somut örneklerle yapılacak değerlendirmelerin, ileride konuyla ilgili yapılacak çalışmalara faydalı olması umulmaktadır.

1. Kişilik Hakkı Kavramı

Kişiliğe bağlı değerlerin tümü üzerindeki hakkı belirtmek üzere genel kişilik hakkı deyimi kullanılmaktadır¹. Kişilik hakkı, Kanunda tanımlanmamış olmakla birlikte öğretide farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bir tanıma göre kişilik hakkı, *yaşama, bedensel ve ruhsal bütünlüğe, cinsel dokunulmazlığa, sağlığa, onura, saygınlığa, özel yaşamın gizliliğine, özgürlüklere, söze, sese, resme, isme ve tüketici biçimde sayılamayacak insansal, bireysel, kişisel değerlere ilişkin haktır*². Diğer bir tanıma göre ise kişilik hakkı, *kişinin toplum içindeki saygınlığını ve kişiliğini serbestçe geliştirmesini temin eden varlıkların tümü üzerindeki hakkıdır*³. Kişilik

1 Oğuzman Kemal, Seliçi Özer, Oktay-Özdemir Saibe, *Kişiler Hukuku*, Filiz Kitabevi, 11. Bası, İstanbul, 2011, s.142.

2 Serozan, Rona, *Medeni Hukuk, Genel Bölüm/Kişiler Hukuku*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018, s.454.

3 Dural Mustafa, Ögüz Tufan, *Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017, s.100.

hakkı, kişinin hak süjesi olarak herkes tarafından tanınmasını istemek ve bu sıfatla itibar görmek konusundaki menfaat ve yetkileri anlamına da gelir⁴.

Kişilik hakkı, gerçek kişinin doğumundan ölümüne, tüzel kişinin hak ehliyetine sahip olmasından sona ermesine kadar, kişinin sadece bu sığata sahip olması sebebiyle korunan değlerlerden oluşur⁵. Kişilik hakkını oluşturan değlerleri saymayan ve tanımını da vermeyen kanun koyucu, kişilik varlığı değlerinin neler olduğuna ilişkin hüküm içi boşluğu doldurma yetkisini hâkime bırakmıştır. Hâkim hüküm içi boşluğu öğreti ve uygulamadan yararlanarak doldurur⁶.

Çalışmamızda maddi kişilik değleri, manevi kişilik değleri ve sosyal ve iktisadi kişilik değleri şeklinde kategorize edilmiştir. Kişinin maddi (bedensel) değleri kişinin bedensel ve ruhsal vücut bütünlüğüdür. Kişinin manevi değleri ise kişinin şeref ve haysiyeti, özel yaşamı, özgürlükleri gibi değleri kapsar. Mesleki ve ekonomik değler ise kişinin ekonomik varlığa sahip olma ve bu varlığı sürdürme özgürlüğünü, mesleki saygınlığını ve mesleki sırlarını ifade etmektedir.

2. Kişilik Haklarının Korunması

Türk Medeni Kanunu'nda (TMK) kişilik hakkının korunmasıyla ilgili 23'üncü ve 24'üncü maddeler ve açılacak davalar ile ilgili de 25'inci madde düzenlenmiştir⁷. Türk Medeni Kanunu'nun 23'üncü

maddesi ilk iki fıkrasına göre *"kimse, hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen de olsa vazgeçemez. Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlâka aykırı olarak sınırlayamaz."* Burada kişi, kendi rızasıyla gerçekleştirecek saldırılara karşı korunmuştur. Bununla birlikte, toplum içerisinde yaşamının sonucu olarak kişi özgürlüklerinin belli ölçüde sınırlamaya konu olması ve sınırlanması kaçınılmazdır. Ancak burada çözümlenmesi gereken husus bu sınırlamanın ölçüsünün ne olacağıdır. Ölçü, TMK m.23/2'e göre hukuk ve ahlaktır⁸.

"Yazılı rıza üzerine insan kökenli biyolojik maddelerin alınması, aşılması ve nakli mümkündür. Ancak, biyolojik Madde verme borcu altına girmiş olandan edimini yerine getirmesi istenemez; maddi ve manevi tazminat isteminde bulunulamaz (m.23/3)."

"Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir (m.24/1)."

Kişilik hakkına yapılan saldırıyı hukuka uygun hale getiren sebepler de 24'üncü maddenin 2'nci fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre;

- Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası,
- Daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ya da
- Kanunun verdiği yetkinin kullanılması

sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır⁹.

Türk Medeni Kanunu'nun 25'inci maddesi, kişilik haklarına yapılan saldırıya karşı açılacak davalarla ilgilidir. Buna göre davacı,

- Hâkimden saldırı tehlikesinin önlenmesini,
- Sürmekte olan saldırıya son verilmesini,

4 Akipek Jale G./Akıntürk Turgut/Ateş Derya, Kişiler Hukuku, Yenilenmiş 12. Baskı, C:1, İstanbul, 2015, Beta Yayıncılık, s.341-342.

5 Dural/Öğüz, s.100; Antalya Gökhan, Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2017, s.50; Helvacı Serap/Erlüle Fulya, Medeni Hukuk, Legal Yayıncılık, 3. Bası, İstanbul, 2014, s.85.

6 Antalya Gökhan, Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2017, s.51; Keskin Dilşat, Manevi Tazminat, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, s.164-165.

7 Kişilik haklarının korunmasıyla ilgili olarak bkz. Dural/Öğüz, s.145 vd. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s.162 vd.; Helvacı/Erlüle, s.95 vd; Akipek/Akıntürk/Ateş s.394 vd.; Helvacı, Davalar, s.79 vd.

8 Ünal, Akın, Kelepçeleme Sözleşmeleri, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, s.75.

9 Bkz. Helvacı Serap, Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar, Beta Yayıncılık, 2001, İstanbul, s.99-128; Helvacı/Erlüle, s.95/96; Antalya Gökhan, Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2017, s.54; Keskin Dilşat, Manevi Tazminat, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, s.148-153; Sözek Sarper, İş Hukuku, Beta Yayıncılık, 16. Baskı, İstanbul, 2018, s.409-410.

- Sona ermiş olsa bile etkileri devam eden saldırının hukuka aykırılığının tespiti istenebilir.

Davacı bunlarla birlikte, düzeltmenin veya kararın üçüncü kişilere bildirilmesi ya da yayımlanması isteminde de bulunabilir. Davacının, maddî ve manevî tazminat istemleri ile hukuka aykırı saldırı dolayısıyla elde edilmiş olan kazancın vekâletsiz iş görme hükümlerine göre kendisine verilmesine ilişkin istemde bulunma hakkı saklıdır. Manevî tazminat istemi, karşı tarafça kabul edilmiş olmadıkça devredilemez; miras bırakan tarafından ileri sürülmüş olmadıkça mirasçılara geçmez. Davacı, kişilik haklarının korunması için kendi yerleşim yeri veya davalının yerleşim yeri mahkemesinde dava açabilir (TMK m.25).

3. Spor Özelinde Kişilik Haklarına Müdahale Sayılabilecek Eylemlerin Değerlendirilmesi

Sporcuların kişilik haklarına müdahale sayılabilecek eylemlerin hukuki temelde çeşitli görünümleri vardır. Bu eylemlerin dayanakları;

- Sporcuların sözleşmelerine yazılmış özel şartlar,
- Genellikle sözleşmeyle birlikte imzalatılan ve sözleşmenin eki konumundaki iç disiplin talimatları veya
- Kulüp (işyeri) uygulamaları olabilmektedir.

Kural olarak kulüpler, sportif faaliyetin gerçekleşmesi ve sporcuların kulüpteki davranışlarıyla ilgili genel düzenlemeler yapabilir ve onlara özel talimat verebilir. Sporcular, bunlara dürüstlük kurallarının gerektirdiği ölçüde uymak zorundadırlar (Bkz. TBK m.399). Aşağıdaki kısımda sportif alanda somut olarak sıkça görülen uygulamaların kulüp açısından uygulanma gerekçeleri ve hukuka uygunluk kriterleri açısından değerlendirilmiştir. Bu yapılırken özellikle sporcuların, antrenörlerin ve kulüplerde yönetici sıfatıyla çalışmış kişilerin fikirleri de dikkate alınmıştır.

3.1. Vücut Bütünlüğüne Yönelik Eylemler

Vücut bütünlüğü, Anayasanın (AY) 17'nci maddesinin 2'nci fıkrasında *"tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tâbi tutulamaz"* hükmüyle güvence altına alınmıştır.

Vücut bütünlüğü değeri, kişilik hakkının konusunu oluşturan değerlerin en başında gelir. *Kişiler, hayat ve yaşama hakkından hiçbir surette vazgeçemezler; hayatlarını, sağlıklarını, beden bütünlüklerini çiğneyecek, cismani varlıklarını veya onun esaslı unsurlarını tahrip edecek surette sözleşmeler yapamazlar*¹⁰. Hangi amaçla hareket edilirse edilsin, bu değere yönelik olarak gerçekleştirilen müdahalenin hukuka uygun sayılabilmesi için, vücut bütünlüğü değerine müdahalede bulunulacak olan kişinin rızasının alınması şarttır¹¹. Genel kural bu olmakla birlikte, bazı hâllerde, kişinin, müdahalenin gerçekleştirilmesine ilişkin rızası alınmasa da, müdahale hukuka aykırı olmaz. Vücut bütünlüğüne yönelik müdahalenin gerçekleşmesinde kişinin üstün nitelikli özel yararının veya üstün nitelikli kamu yararının bulunması ya da kanun tarafından verilen bir yetkinin kullanılması durumları bu istisnalara örnek teşkil edebilir¹².

3.1.1. Beden Muayenesi, Kan ve İdrar Örneklerinin Alınması

Sporcuların vücut bütünlüğüne müdahale sayılabilecek uygulamaların başında sağlık testleri (beden muayenesi) ve bu amaçlarla kan ve idrar örneklerinin alınması gelmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi bunun için sporcunun rızasının alınması gerekir. Zaten kamusal bir gereklilik veya bir suçun soruşturulması söz konusu olma-

¹⁰ Akipek/Akintürk/Ateş, s.360.

¹¹ Oğuzman/Seliçi s.145; Dural/Öğüz, s.104, Helvacı/ Erlüle s.86.

¹² Bkz. Özbilen Arif Barış, *Vücut Bütünlüğüne Yönelik Müdahalelerin Hukuka Uygunluğu Bakımından Rızanın Aranmadığı Hâller*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:12 Sayı: 24 Güz 2013/2 s. 99-124.

dığı için sporcu bu buna zorlama imkânı da yoktur¹³. Sporcuyla yapılan sözleşmeye eklenen bu eylemlere yönelik rıza beyanı bu müdahaleleri hukuka uygun hale getirecektir. Kanaatimizce söz konusu rıza beyanı, sporcunun her farklı ölçüm testine girişinde, beden muayenesinde ya da kan veya idrar alımında ayrı ayrı rıza alınmasına da gerek bırakmayacaktır.

Bir diğer müdahale, sporcunun, kulüp doktoru ve teknik heyetin bilgisi dışında gıda maddesi tüketmesine ve ilaç kullanmasına yönelik düzenlemeleridir. Bu tarz uygulamalardaki genel amaç, öncelikle performans bağlantılıdır. Beslenme, bir sporcunun hayatında en az idman kadar önemlidir. Bunun önemini kavrayan kulüpler, sporcuların, genellikle uzmanlara hazırlatılan beslenme programlarına uymalarını istemektedir. Bu programların bir kısmı, sporcuların kulüp dışında yani özel hayatlarına ayırdıkları idman dışındaki saatlerine veya tatillerine yönelik olmaktadır. Bu talimatlara uymayan sporcuların performanslarının etkilenmesi ve yersiz kilo alıp vermeleri mümkündür. Sağlık açısından bir tehdit oluşturmadığı sürece sporcunun bu tür talimatlara rıza gösterip uymasında bir hukuka aykırılık bulunmamaktadır. İstenilen kiloya ya da performans düzeyine ulaşamama durumunda disiplin cezası uygulama veya primlerden mahrum bırakma gibi yaptırımlar, hedefler makul bilimsel sınırlar içerisindeyse kabul edilebilir. Ancak bunun dışındaki durumlarda yani sporcunun sağlığını olumsuz etkileyecek durumlarda verilen rıza hukuka aykırıdır.

İlaç ve benzeri destek ürünlerinin kullanmasının yasaklanmasının altında ise performansı nasıl etkileyeceği meçhul ürünlerin kullanılmasını engellemek ve özellikle de doping ihlali sayılan eylemlerden kaçınma yatmaktadır¹⁴. Doping hu-

kukunda¹⁵ kusursuz sorumluluk ilkesi geçerlidir¹⁶. Hangi nedenle olursa olsun sporcudan alınan örnekte yasaklı bir maddenin veya metabolitlerinin veya belirteçlerinin tespit edilmesi doping ihlali anlamına gelecektir. Doping ihlaline yol açan maddelerin mutlaka yasa dışı ürünlerden kaynaklandığı da yanlış bir düşüncedir. Yasal olarak eczaneden veya sporcu destek ürünlerinin satıldığı yerlerden temin edilebilen ilaçlarda ve benzeri destek ürünlerinde de bu yasaklı maddeler bulunabilmektedir. Bu sebeple bilinçsizce alınan herhangi bir madde, sporcunun doping ihlali sebebiyle uzun süreli sportif ceza almasına yol açılabilir¹⁷. Aldığı maddelerin içeriği konusunda dikkatsiz veya dalgın bir sporcu için bu durum, maalesef gerçekleşmesi çok zor olmayan bir ihtimaldir.

Sporcunun kulüp izni dışında ameliyat olmasının, tıbbi müdahaleye tabi tutulmasının yasaklanması da vücut bütünlüğüyle ilgili kişilik hakları bağlamında değerlendirilebilir. Burada yatan amaç sporcuların sağlık durumlarının kulüpçe kontrol altında tutulmasıdır. Kulüpler, birer yatırım olarak gördükleri sporcuların, kulübün bilgisi dışında, sportif faaliyetlerini doğrudan etkileyecek bir konu olan tıbbi müdahaleye tabi olmalarına olumsuz yaklaşmaktadırlar. Müsabaka takvimi

göre doping; "Dopingle Mücadele Talimatının Madde 2.1'den Madde 2.10'a kadar olan bölümünde belirtilen dopingle mücadele kural ihlallerinden bir veya daha fazlasının gerçekleştirilmesidir."

- 15 Başta UNESCO'nun Dopingle Mücadele Uluslararası Sözleşmesi, Avrupa Konseyi, Dünya Dopingle Mücadele Kurulu (World Anti-Doping Agency), Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC), ulusal olimpiyat komiteleri, uluslararası spor federasyonları ve ulusal federasyonlar vb. ve Uluslararası Spor Tahkim Mahkemesi (CAS) tarafından oluşturulmuş kuralların ve içtihatların bütünü.
- 16 TDMT m.2.1.1: "Herhangi yasaklı bir maddenin kendi vücuduna girmesini engellemek, her sporcunun kendi sorumluluğundadır. Sporcular, kendilerinden alınan örneklerde tespit edilen her türlü yasaklı maddeden veya onun metabolitlerinden veya belirteçlerinden sorumludurlar. Bu nedenle, madde 2.1 hükmü çerçevesinde bir dopingle mücadele kuralının ihlal edildiğini belirlemek için sporcunun yasaklı maddeyi kasten, kusur veya ihmal neticesinde ya da bilinçli olarak kullanıp kullanmadığına bakılmaz.
- 17 Doping ihlali gerçekleştiğinde yargılama 4 yıl hak mahrumiyeti cezası ile başlamakta ve indirim sebeplerine göre azaltma yapılmaktadır.

13 Bkz. Kaplan Mahmut, Aydın Özgür, *Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması*, Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 2 - Sayı: 3, Haziran 2016, s.113 vd; Aksoy İpekçioğlu Pervin, *Vücuttan Örnek Alma İşleminin Hukuki Niteliği ve Anayasaya Uygunluğu*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C:19, S:2, Özel Sayı, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, 2013, s.1157 vd.

14 Bkz. Türkiye Dopingle Mücadele Talimatı (TDMT) m.2'ye

de kulüplerin bu talepleriyle alakalıdır. Basit bir tıbbi müdahale bile bazen sporcuyla haftalarca antrenmandan uzak tutabilmektedir. Kulüpler, acil olamayan durumlarda, genellikle sporcuların sezon bittikten sonra ameliyat olmalarını tercih etmektedirler. Kanaatimizce kulüplerin bu tarz yasakları ve izin talepleri tıp biliminin sınırlarınca makuldür ve sözleşmede bu konuyla ilgili sporcunun rızasına ilişkin bir hüküm varsa bu rıza geçerli sayılmalıdır. Tabi bu rızanın acil veya kısa sürede ameliyat ya da tıbbi müdahale gerektiren halleri kapsamadığını da ifade etmek gerekir. Bahsedilen durumlarda, kulübün iznine gerek olmayacağı gibi, verilecek bir disiplin yaptırımı kararı ya da bu sebeple sözleşmenin feshi hukuka aykırı olacaktır.

3.1.2. Gebelik Konusu

Kadın sporcularda gebelik sınırlamaları da kişilik hakkı kapsamında değerlendirilebilir. Gebelik halinin iş görüşmeleri sırasında adaya yöneltilen sorular arasında olup olmayacağı tartışmalıdır. Yapılacak işin niteliğiyle doğrudan bir bağlantı mevcutsa buna ilişkin sorunun sorulabileceği ve kadın adayın da bunu doğru cevaplama gerektirdiği düşünülebilir. Öğretide de gebelik işin niteliğinin bağdaşmadığı nadir alanlara örnek olarak sporcular verilmektedir¹⁸.

18 Ekonomi Münir, *Kadın İşçilerin Gebelik ve Doğum Halinde Feshe Karşı Korunması*, Çalışma ve Toplum, 2009/3, s.18: "gebe kadın adayın istihdam edilmek üzere başvurduğu işin niteliği gebelik ile bağdaşmıyorsa, örneğin mankenlik, sahne sanatçılığı, spor öğretmenliği gibi, yine kadın aday işverene, soru sormasa dahi gebeliğini kendiliğinden açıklamak zorundadır. Bu halde, kadın adayın, üstleneceği işin niteliğinin gebelik ile bağdaşmayacağı bilgisinin daha belirgin, hatta olayın özelliğine göre daha kesin olacağı gözden kaçırılmamalıdır. Bu nedenle işverenin kadın adayı bilgilendirme yükümlülüğü, yukarıda açıklanan gebe kadının çalıştırılması yasak işlere göre çok daha dardır. Verilen örneklerde görüldüğü üzere mankenlik, sahne sanatçısı ya da spor öğretmenliği işlerinin gebelik ile bağdaşmayacağı açıktır; adayın işverenin gerekli bilgiyi vermediğini ileri sürmesi iyi niyet kuralları yönünden güçtür." Aynı yönde Taşkent Savaş/Kurt Dilek, *Uluslararası Düzenlemeler Çerçevesinde Türk İş Mevzuatında Kadın İşçinin Korunması*, Çalışma ve Toplum, 2014/1, s.37: "Örneğin, kadının işe alındığında üstleneceği görev sporculuk, mankenlik, sahne sanatçılığı gibi iş görme edimini gereği gibi yerine getiremeyeceği bir iş ise, hamileliğini saklaması uygun görülemez. Kaldı ki, dürüstlük kuralı (MK. m. 2) uyarınca,

Daha çok tıp alanının konusu olsa da gebelik normal işte çalışan bir kadına göre sporcu kadını daha çok etkilemektedir. Normalde gebe bir kadının doğuma üç hafta kalana kadar doktor raporuyla çalışmasına izin verilebilirken¹⁹, sporcunun gebeliğin belli bir ayından itibaren sportif faaliyetlere katılması pek mümkün değildir²⁰. Ancak bu durumun spor dalına göre değişebileceğini de belirtmek gerekir²¹. Belirli süreli sözleşmenin esas olduğu uygulamada bu tür yasaklar veya sözleşmenin askıya alınması, feshedilmesi kanaatimizce hukuka uygun sayılmalıdır.

3.2. Hayat Alanına Yönelik Eylemler

3.2.1. İletişimin Kısıtlanması

Aile ilişkilerinin, arkadaş ilişkilerinin ve iletişim kısıtlanması özellikle antrenman alanı, soyunma odaları ve kamp ortamlarında görülebilmektedir. Bu kısıtlamalar, genellikle bu alanlarda cep telefonu kullanılmasının yasaklanması, (iletişimin

kadın adayın böyle bir durumda -soru sorulmamış olsa dahi- hamile olduğunu kendiliğinden açıklaması gerekir"; Akyiğit Ercan, *İş Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, 11. Basım, Ankara, 2016, s.131.

19 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, (R.G. 06.05.1930, S:1489) m.155-"Kendisi ve çocuğunun sıhhati için bir zarar husule getirmeyeceği bir tabip tarafından tahriren tasdik edilmedikçe kadınların doğumlarından mukaddem üç hafta ve doğurmasını müteakip yine üç hafta zarfında fabrika, imalathane ve umumi ve hususi müesseselerde çalışması ve çalıştırılması memnurdur."

20 Konuyla ilgili bkz. Yargıç Melda Pelin, Karayılan Şerife Şeyma, Dönmez Gürhan, *Gebelik ve Egzersiz*, Spor Hekimliği Dergisi, C:49, S:3, 2014, s.91-98.

21 Bkz. Akbayrak Türkan/Kaya Serap, *Gebelik ve Egzersiz*, Sağlık Bakanlığı Yayın No: 730, Klasmat Matbaacılık, Ankara, 2008, s.10-13: "Egzersiz Tipi (Aktivite Seçimi) 1-Güvenli Aktiviteler: Yüzme, yürüme, pilates veya yoga (gebeliğe uyarlanmış), düşük şiddette aerobik egzersizler ve golf 2-Tartışmalı Aktiviteler: Jogging, aerobik dans, jimnastik, buz pateni, basketbol ve voleybol gibi sıçramayı ve ani hareketleri gerektiren aktivitelerin uygunluğu tartışmalıdır. 3-Gebelikte Tehlikeli Aktiviteler: Kayak, su kayağı, hokey, tüm temas sporları, su altı sporları, yüksek irtifada yapılan egzersizler, uygunsuz postürleri gerektiren ve dengeyi bozan aktiviteler ve rekabet gerektiren tüm aktiviteler."; Ayrıca bkz. "Ama aynı zamanda en heyecanlı yarış olabilir çünkü Malezyalı atıcı Nur Suryani Muhammed Taibi sekiz aylık hamileyken yarışacak. Olimpiyatlara bundan önce de en az üç hamile kadın sporcunun katıldığı biliniyor. Ama Suryani bunlar arasında hamileliği en ileri aşamada olanı." <https://www.ahaber.com.tr/spor/2012/07/26/olimpiyatta-sekiz-aylik-hamile-sporcu> (E.T:23.07.2019).

yasaklanması) ya da aile veya arkadaş ilişkilerin kısıtlanması (ziyaretçi yasağı) olarak somutlaşmaktadır. Bu tarz yasaklar, daha ziyade önemli müsabakalar öncesinde takımın motivasyonunun etkilenmemesi, sporcuların dikkatlerinin dağılması için getirilmektedir.

İşverenler işyerleriyle ilgili kimlerin girip çıkacağı veya mobil cihazların kullanımı konusunda emir verebilir. Maç öncesi ve sonrası soyunma odalarında veya önemli bir maç arifesinde kamplarda bu tür yasaklamaların örnekleri çoktur²². Kamp sırasında konaklanan otel veya tesisin de bu açıdan işyeri sayılacağı da unutulmamalıdır. Bu tür yasakların sınırlı bir zaman aralığında ve makul seviyede hukuka uygun olduğu kanaatindeyiz.

3.2.2. İzin Yasakları

Dinlenmek çalışanın hakkıdır. Ücretli hafta ve bayram tatili ile ücretli yıllık izin hakları ve şartları kanunla düzenlenir (AY m.50/3 ve 4)²³. Sporcular da diğer çalışanlar gibi dinlenme amaçlı izin haklarına sahiptirler. Her ne kadar bu çalışma ilişkisinde federasyon talimatları ve sözleşme hü-

kümleri öncülse de izin süreleri Türk Borçlar Kanunu'nda belirtilen sürelerden daha az olamaz²⁴. Uygulamada da genelde bu sürelere riayet edilmektedir. Müsabaka takvimine isabet eden resmi ve dini tatil günlerinde sporcuların rıza vererek çalışmasında da hukuka aykırılık yoktur. Bunun için verilen rıza hukuka uygundur. Ancak yabancı sporcuya Noel tatili vs dolayısıyla izin verilirken, yerli sporculara dini bayramlarda izin verilmemesi ayrımcılık teşkil edecektir.

Sporcuların izin günlerinde, kulüp yetkililerinin yazılı izni olmaksızın şehir veya ülke dışına çıkmalarının karşılığı, bazı sözleşmelerde veya disiplin talimatlarında disiplin yaptırımı olarak belirlenebilmektedir. Bu tür izin isteme talebi genellikle kulüp açısından şöyle gerekçelendirilmektedir. Örneğin üç günlük izin süresini memleketi kıta aşırı ülkede geçiren veya gece hayatı ve eğlence ortamı ile meşhur bir yere seyahat eden sporcunun performansı, uzun uçak yolculuğu veya düzensiz uyku vs. sebebiyle olumsuz etkilenecektir. Kulüp üç günlük izin süresi sonunda antrenmana çıkacak sporcunun performansında sayılan sebeplerden dolayı azalma olmasını istememektedir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, bu şartın izin günleri dâhil ve hariç olarak sınıflandırılmasının bir farkı yoktur. Kanaatimizce, sporcudan veya herhangi bir çalışanın böyle bir bilgi vermemesi durumunda herhangi bir yaptırıma maruz kalması hukuka aykırı bir işlem olacaktır. İznin mahiyeti sporcunun dinlenmesidir ve bu dinlenmenin coğrafi olarak nerede ve hangi ortamlarda kullanılacağına kulüp karar veremez. Kulübün kaygısı makul bir kaygı olsa da burada çalışanın özgürlüğü baskın tutulmalıdır. Kulübün buna karşılık hakkı ancak rica düzeyinde olabilir.

3.2.3. Eleştiri Yasakları

Sporcu sözleşmelerinde, özellikle sporcunun, antrenörlerle ve yöneticilerle olan ast-üst ilişkilerini düzenleyen bu tür kayıtlara rastlanması daha sıktır. Sporcunun, antrenörlerin taktiklerini, kararlarını müsabaka esnasında, mola süresi içinde ve/

22 "Bayern Münih: Soyunma odasında telefonla konuşmak yasak. Kurala uymayan oyuncuya ilk seferinde 250 Euro ceza kesiliyor. Tekrarlanması halinde her seferinde 250 Euro artırılıyor (250, 500, 750 gibi). <http://www.hurriyet.com.tr/futbolculara-inanilmaz-yasaklar-27925494> E.T: 18.01.2019; "RB Leipzig: Takımın birlikte bulunduğu, soyunma odası ve sunum odası gibi yerlerde cep telefonunu yasakladık. Soyunma odasında ise İngilizce ve Almanca dışında konuşmak yasak." <https://t24.com.tr/haber/rb-leipzigde-magazada-calisma-cezasi,698845> (E.T:23.07.2019).

23 İşçinin dinlenme hakkıyla ilgili bkz. Çelik Nuri/ Caniklioğlu Nurşen/ Canbolat Talat, İş Hukuku Dersleri, Beta Yayıncılık, Yenilenmiş 31.Baskı, İstanbul, 2018, s.717-750; Demir Fevzi, İş Hukuku ve Uygulaması, Albi Yayınları, İzmir, 2016, s.261-284; Eyrenci Öner/ Taşkent Savaş/ Ulucan Devrim, Bireysel İş Hukuku, 9. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2019, s.332-360; Mollamahmutoğlu Hamdi/ Astarlı Muhittin/ Baysal Ulaş, İş Hukuku Ders Kitabı Cilt: 1, Bireysel İş Hukuku, Lykeion Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, 2018, s.375-392; Narmanlıoğlu Ünal, Ferdi İş İlişkileri, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2014, s.678-721; Tunçomağ Kenan/ Centel Tankut, İş Hukukunun Esasları, 9.Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2018, s.170-186; Senyen-Kaplan Tuncay E., Bireysel İş Hukuku, Yenilenmiş 9. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2018, s.385-402; Süzek, s.814-840; Ak-yiğit, s.431-473.

24 Bkz. TBK m.421-422.

veya soyunma odasında eleştirmesinin yasaklanması buna örnek olarak verilebilir. Bu hususlara sözleşmelerde veya disiplin talimatlarında açıkça yer verilmekte ve aksi davranış yaptırımla (daha ziyade para cezasıyla) karşılaşılabilmektedir.

Yargıtay'a göre eleştiride, objektif gerçeklik ve doğruluk payının bulunması gerektiği gibi, kullanılan kelime ve üslubun da ölçülü olması zorunludur. Burada tam bir doğruluk veya gerçeklik gerekli değildir. Doğruluk ve gerçeklik içermeyen söz ve davranış; yerine göre itham veya suçlama, yerine göre de iftira, karalama, tahkir, tezyif veya hakaret olabilir. Eleştirinin amacı doğru olmayan, istenilmeyen, rahatsız eden veya hoşla gitmeyen söz, tutum, davranış, uygulama veya sonuçları ortadan kaldırmaktır. Bu nedenle belli ölçülerde rahatsız edici veya incitici ya da düşündürücü özellik taşırlar. Eleştiri; tasvip etmemenin, doğru bulmamanın veya beğenmemenin dile getirilmesinin ötesinde bir durumdur ve böyle de olmak zorundadır²⁵.

Antrenör-sporcu ilişkisinin belirli bir düzen ve hiyerarşi içerisinde olmasının beklenmesi doğaldır. Kanaatimizce bu şekilde ayrıntılı düzenlemeler de olsa eleştiri hakkı hakkaniyete uygun bir şekilde ve terbiye sınırları içinde gerçekleşirse hukuka aykırı olmaz. Ancak kararlara karşı gelme bir isyan veya isyana teşvik şeklinde veya küçük düşürücü davranışla gerçekleşirse o zaman yaptırım uygulanabilir. Somut bir örnek vermek gerekirse oyundan alınan sporcunun çıkmayı reddetmesi veya çıktıktan sonra antrenörü veya kulübü rencide edecek hareketler sergilemesi durumunda yaptırım uygulanabilir.

3.2.4. Belirli Faaliyetlerin/Davranışların Yasaklanması

Kural olarak TMK m.23 ile korunan değerler çerçevesinde herkes hayatına ilişkin faaliyetleri serbestçe düzenleme yetkisine sahiptir. Sporcu sözleşmelerinde sporcuların motosiklet kullanmak, kayak yapmak, video oyunları oynamak²⁶

gibi fiziksel olarak tehlikeli aktiviteler ile ilgilenmesini yasaklayan maddelere rastlanılabilmektedir. Benzer bir sözleşme maddesinin alelade bir işte çalışan işçinin sözleşmesine konulması kişi özgürlüğünün aşırı sınırlandırılması olarak değerlendirilebilir. Ancak profesyonel sporun doğası farklıdır. Burada yatan temel gerekçe, bedensel olarak faaliyet gösteren sporcu bedenini zarara uğratabilecek aktivitelerden uzak tutmaktır. Kulüpler, sporcularla belirli süreli sözleşmeler imzalamaktadır ve bu sözleşme süresince de ondan en iyi performansı beklemektedirler. Sporcu, tehlikeli bir aktivitede parmağını dahi incitse, kulübün müsabakalarına katılması haftalarca tehlikeye girebilecektir. Kanaatimizce, bu türden kısıtlamalara verilen rıza ile kişilik hakkının sınırlandırılması hukuka aykırı olmayacaktır. Dolayısıyla sözleşmeyle bu tür tehlikeli aktivitelerden uzak durulacağı taahhüt edildiği halde faaliyet gerçekleştirildiğinde disiplin yaptırımı da uygulanabilecektir.

Sporcunun şahsi araç kullanmasının yasaklanması da zaman zaman spor medyasında yer alabilen sözleşme maddeleridir. Bazen çok meşhur bir sporcu transfer eden kulüpler, genelde o kişinin güvenliğini gözeterek, onlara şoförlü özel araç tahsis etmekte ve bunun dışında şehirde araç kullanmasını yasaklamaktadır. İstanbul gibi şehirlerde şehri tanımayan üst düzey, şöhretli sporcular için bu türden yasaklar sözleşme maddesi haline getirilebilmektedir²⁷. Kanaatimizce şehre alışma-

sakatlandı. 1 ay forma giyemeyecek. Yalnız Nesta'nın sakatlığının sebebi futbol değil Playstation. Milli oyuncu, boş zamanlarında oynadığı video oyunları yüzünden teknolojik strese yakalandı. Teknolojik stres, video oyunu tutkunlarının özellikle başparmaklarında ortaya çıkıyor. İtalyan futbolcu, aynı sorunu geçen yıl da sağ bileğinde yaşamıştı." <http://arsiv.sabah.com.tr/2005/10/12/spo121.html> (E.T:10.06.2019).

27 "Hollanda basınından AD.nl sitesine konuşan Yolante Cabau (Galatasaraylı futbolcu Wesley Sneijder'in eşi) şu açıklamalarda bulundu: "Wes ve ben İstanbul'da araba kullanamıyoruz. Wesley'nin kontratında bu yönde maddeler bulunuyor. Galatasaray'da güvenliğimiz en yüksek seviyede tutuluyor. Galatasaray ve Fenerbahçe futbolcuların şoförü var. Benim de öyle. Bir şeye ihtiyacım olduğunda birilerini arıyorum. Sonra araba geliyor. Fenerbahçeli Dirk Kuyt'in da henüz arabası yok" dedi. <https://tr.eurosport.com/futbol/super-lig/2012-2013/super-lig-sneij>

25 Yargıtay 22. HD, 05.05.2016, E.2015/8023, K.2016/13598 (Legalbank, E.T: 13.05.2019).

26 "Milan'da şok... Alessandro Nesta sol başparmağından

yı mümkün kılacak belirli bir süreyle sınırlandırmak şartıyla (örneğin sözleşmenin ilk birkaç ayı, ilk sezonu gibi) bu türden öngörülen yasaklar hukuka aykırı olmayacaktır. Bazen de genç sporcuları şöhret olmanın olumsuz etkilerinden korumak için kulüpler belirli bir yaşa kadar o sporcuların lüks araçlara binmelerini istememektedirler. Kulüplere göre makul bir gerekçe olsa da şöhreti taşıyamama potansiyeli sporcunun kullanacağı aracın sınıfına karar vermeyi makul göstermediği kanaatindeyiz. Bu husus da ancak bir rica seviyesinde kalabilir.

Sporcuların bahis, kumar, şans oyunları vb. oynaması, oynamaya teşebbüs etmesi veya bu tür oyunların oynandığı yerlerde bulunmaları da yasaklanmaktadır. Bakıldığında, bahsin yasal olduğu bir hukuk düzeninde, bunun neden yasaklandığı akla gelebilir. Ancak ister yasal isterse yasa dışı bahis olsun, bizzat etken olunan bir iş sahasında (ekonomik alanda), etken kişilerin o faaliyet üzerine bahis oynamalarının sakıncası göz ardı edilemez. Bu husus maalesef spor müsabakalarının sonuçlarının hileli olarak etkilenmesine (manipülasyonuna) kapı aralamaktadır. Nitekim sporcuların bahis oynamaları da çoğu spor federasyonunun disiplin talimatlarıyla da yasaklanmıştır. Örneğin Türkiye Futbol Federasyonu (TFF) Futbol Disiplin Talimatı'na göre kulüplerin yöneticilerinin, futbolcularının, müsabaka görevlilerinin, görevlilerin ve diğer kişilerin futbol müsabakalarına ilişkin olarak düzenlenen bahis ve benzeri şans oyunlarına doğrudan ya da dolaylı olarak katılması yasaktır. Aksine hareket eden kişiler, üç aydan bir yıla kadar müsabakalardan men veya hak mahrumiyeti cezası ile cezalandırılır (m.57/1 ve 2)²⁸. Avrupa Konseyi Bakanlar

Komitesinin, Sonuçların Manipülasyonuna, Özellikle Şikeye Karşı Sporum Doğruluğunun Teşviki Hakkında BK/TAVS (2011)10 Sayılı Tavsiye Kararı'nın m.28.1.(e) bendine göre, ilgili uluslararası spor kuruluşları tarafından kabul edilen standartlar doğrultusunda, spor sonuçlarının manipülasyonuna karşı bu kuralları ihlal ettiği tespit edilen sporcular ve suç ortakları için, ileriki spor faaliyetlerinden sürekli veya geçici olarak men, sebep oldukları maddi zararların tazmini ve benzerleri gibi, etkili, uygun ve caydırıcı yaptırımları; (f) bendine göre ise kovuşturma sürecinde olan sporcuların veya spor yetkililerinin herhangi bir spor faaliyetine katılımını geçici olarak engelleyen mekanizmaları içermelidir²⁹. Kanaatimizce, sporcunun sözleşmesinde veya kulüp disiplin talimatında bahis oynamaya ilişkin bir şart belirtilmemiş olsa dahi bu sebeple yaptırım uygulanabilir.

Sporcu sözleşmelerinde bir diğer yasak alan hukuken yasaklanmış keyif verici maddeleri ile alkol ve tütün mamullerinin kullanımıdır. Alkol kullanmak, madde bağımlılığı dışında, yaralanma, ruhsal ve davranış hastalıkları, gastrointestinal rahatsızlık, kanser, kalp ve damar hastalıkları, bağışıklık sisteminde bozukluk, akciğer hastalıkları, kas ve iskelet sistemi rahatsızlıkları gibi hastalıklara sebep olmaktadır³⁰. Alkol tüketimi sporcunun

(2) İhlalin failinin müsabaka görevlisi veya resmi görevli olması halinde sürekli hak mahrumiyeti cezası verilir. İhlalin kulüp yöneticileri tarafından gerçekleştirilmiş olması durumunda ilgili kulüplere puan indirme ve bir alt lige düşürme cezası birlikte veya ayrı ayrı verilebilir. (2) İhlalde sorumluluğu bulunan kişilere ve kulüplere ayrıca para cezası verilebilir.

Türkiye Voleybol Federasyonu Disiplin Talimatı, (m.48.2): "Voleybol Liglerinde yer alan kulüplerin yöneticilerinin, sporcularının, Federasyonun liglerde görev verdiği hakem ve hakem gözlemcilerinin voleybol müsabakalarına ilişkin olarak düzenlenen bahis ve benzeri şans oyunlarına doğrudan ya da dolaylı olarak katılması yasaktır."

Aksine hareket eden kişiler, üç aydan bir yıla kadar müsabakalardan men veya hak mahrumiyeti ve 50.000.-TL'ye kadar para cezası ile cezalandırılırlar."

29 Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Sonuçların Manipülasyonuna, Özellikle Şikeye Karşı Sporum Doğruluğunun Teşviki Hakkında BK/TAVS (2011) 10 Sayılı Tavsiye Kararı Çev.: Büşra Demiral, İÜHFM C. LXXI, S. 1, 2013, S.1467.

30 Anderson P, Baumberg B. Avrupa'da Alkol Kullanımı Halk

der-e-bir-yil-araba-kullanma-yasagi_sto3675773/story.shtml (E.T:17.04.2019).

28 Aynı şekilde Türkiye Basketbol Federasyonu Basketbol Disiplin Talimatı m. 41-"Bahis" (1) Kulüplerin görevlilerinin, yöneticilerinin, basketbolcuların, müsabaka görevlilerinin, resmi görevlilerin ve diğer kişilerin basketbol müsabakalarına ilişkin olarak düzenlenen bahis ve benzeri şans oyunlarına doğrudan ya da dolaylı olarak katılması yasaktır. Aksine hareket eden kulüplerin görevlileri, yöneticileri ve basketbolcuları 1 yıldan 4 yıla kadar müsabakalardan men veya hak mahrumiyeti cezası ile cezalandırılır.

performansını olumsuz etkiler.

Kişinin doğuştan gelen genetik özellikleri, kas fibril yapısı, yapılan egzersizin şekli ve seviyesi, yapılan egzersiz modeli, kişinin yaşı, sigarayı kaç yıldır içtiği gibi birçok unsur sigaraya bağlı olarak aerobik kapasiteyi etkiler. Sigara kullanan bireyler egzersizleri kısa tutar ve daha dayanıksızdır. Sigara içmeyenler maksimal seviyede bir egzersizi içenlere göre daha uzun süre devam ettirebilirler³¹. Sigara içme sonucu kişinin performansı azalır. Son bir yıldır günde en az 15 adet sigara tüketen bireylerin, seviyesi düşük aktivitelerde sigara içmeyen bireylere göre daha fazla zorlandıkları belirlenmiştir³².

Yasadışı maddelerin kullanımının yasaklanması bir sıkıntı yoktur. Ancak sporcuların alkol ve tütün tüketiminde kaçınmalarını taahhüt etmeleri tartışılmaya değerdir. Sporcuların işyerinde (antrenman alanları vs.) bu maddeleri tüketmelerine karşı yaptırım uygulamak makul bir gerekçeyle dayandırılabilir. Nihayetinde bu alanlarla ilgili kulübün bir söz hakkı vardır. Ancak bu yasaklar işyeriyle sınırlı olarak işletilmemekte, sporcunun özel hayatında da bu maddelerden kaçınması beklenmektedir. Sporda performansın gösterileceği yer spor alanları olmakla birlikte performansı ortaya çıkaran, aslında sporcunun özel hayatının da dâhil olduğu bir süreçtir.

Sporcu uykusunu iyi alır, iyi beslenir ve performansına olumsuz etki edecek eylemlerden kaçınırsa kendisinden bekleneni verebilir. Bu konuda şöyle düşünülebilir: herhangi bir işçi için, örneğin bir genel müdür, bir model ya da fabrika işçisi için de aynı şeyler söylenebilir. İyi uyku, iyi beslenme, zararlı faaliyetlerden kaçınma hem zihni hem de bedeni performansı arttıracaktır. Ancak aynı gerekçelerle, işçilerinin özel hayatlarında da sigara veya alkollü içecekleri içmelerini yasaklayan işve-

renin böyle bir hakka sahip olduğu söylenemez. Ayrıca sigara veya alkol tüketimi sosyal içicilikten öte sporcunun performansına etki edecek düzeyde sporcu zaten düşen performansı nedeniyle formasını kaptıracak, sözleşmesinin yenilenmesi tehlikeye girecek ve bir sonraki transfer sezonunda da bu hususlar iyi bir transfer yapmasına engel olacaktır. Ancak biz böyle düşünmüyoruz.

Kanaatimize göre, bir sözleşmede edime etki edecek her türlü olumsuz davranış ifayı olumsuz etkileyeceğinden bu tür bir yasak makul karşılanabilir. Burada kıstas dürüstlük kurallarıdır. Örneğin sanayilerin öneminin olduğu bir spor dalı olan kürek sporunda teknedeki bir sporcunun içki ve sigara tüketimi sadece kendisini değil tüm takımı etkileyecektir. Ayrıca TBK m.144/1'e göre de "borçlu, genel olarak her türlü kusurdan sorumludur. Borçlunun sorumluluğunun kapsamı, işin özel niteliğine göre belirlenir". İşin özel niteliğinin işçinin sadakat borcuyla birlikte değerlendirildiğinde bu tür bir yasağı makul kıldığı kanaatindeyiz. Ancak yine bu hususun spor dalına göre farklı değerlendirilebileceği, bazı kulüplerin üst düzey sporcuların bu tarz hareketlerini görmezden geldikleri de hesaba katılmalıdır.

3.2.5. Belirli Etkinliklere Katılım Mecburiyeti

Sporcular ve diğer kulüp personelleri, (bazen aileleriyle birlikte) kulüp tarafından belirlenen toplantılara, kahvaltı, öğle yemeği ve akşam yemeği organizasyonlarına veya diğer aktivitelere katılmak ile yükümlü tutulabilmektedir. Buradaki gerekçe, genellikle takım içindeki bağların kuvvetlendirilmesi, barışçıl bir örgüt ikliminin yaratılması, takım içindeki gruplaşmaların önlenmesi veya kulübün halkla ilişkiler çalışması olabilir. Profesyonel sporcular arasında, daha doğrusu üst düzey egoların yarıştığı bir ortamda bu türden yakınlıkları, arkadaşlık ilişkilerini oluşturmak zordur. Sporcuların sadece antrenman veya maçlar sırasında arkadaşlıklarını ilerletmesi gerçekçi değildir. İşin içine bir de takım içindeki yabancı sporcuların ya da yeni transferlerin uyum sorunu girince kulüpler bu tür organizasyonlara mecbu-

Sağlıklı Bakış Açısıyla. Avrupa Komisyonu İçin Rapor. İngiltere: Alkol Araştırmaları Enstitüsü; 2006.

31 Özer Ö., *Kronik Kassal Egzersizin Sigara İçicilerde Oksijen Kinetiğine Etkisi*, Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Bursa, 2001.

32 Perkins K, Sexton JE, Solberg RD. *Effects of Nicotine on Perceived Exertion During Low Intensity Activity*. Medical Science Sports Exercises, 1991; 23(11): 1283-1288.

riyetle yaklaşmakta ve sporcuların sözleşmelerine bu tür maddeler ekletmektedir. Buna karşılık olarak da genelde disiplin talimatlarında bu tür organizasyonlara katılmayanlara uygulanacak yaptırımlara yer vermektedirler. Kanaatimizce, normal bir işçi-işveren ilişkisinde işverenin iş organizasyonu dışında (çalışma saatleri dışında) düzenlediği davetlere katılımının mecburiyetinden bahsedilemez. Örneğin hafta içi 45 saat çalışan bir işçinin hafta sonu işyerinin kahvaltı organizasyonuna katılımını dayatmak hukuki temelden yoksun olacaktır. Ancak sportif ortamda, haftalık 45 saat antrenman yapma veya sabah 9:00 akşam 18:00'de mutlaka kulüpte bulunma gibi bir düzen genellikle bulunmaz. Bu sebeple sporcuların haftalık izin günleri dışında bu tür organizasyonlara katılmasının sağlanmasında veya katılmadığında yaptırım uygulanmasında, olayın "çalışma saatleri" içerisinde kulübün (işverenin) yönetim hakkıyla ilgili bir değerlendirme yapmak daha gerçekçidir. Dolayısıyla izin günleri dışında belirli etkinliklere katılım mecburiyetinin hukuka aykırı olduğunu düşünmüyoruz.

3.2.6. Basın-Yayın, Sosyal Medya Yasağı

Sporcuların herhangi bir zamanda televizyon, radyo ya da yazılı veya görsel basında demeç, röportaj vb. vermesi veya televizyon programına katılması veya reklam amaçlı bir kampanyaya dâhil olması, kulüplerin yazılı iznine tabi tutulabilmektedir. Kanaatimizce söz konusu yasaklar, konu olarak ancak kulübün sportif faaliyetleriyle sınırlandırıldığında hukuka uygun olacaktır. Kulübün faaliyetlerinin konu edildiği bir program veya kulübün sponsorlarıyla çelişen bir reklam anlaşması söz konusuysa kulüplerin bu izni talep etmeleri doğaldır. Hatta bu konuda sözleşmede bir şart yer almasa da bu sporcunun kulübe karşı sadakat borcunun bir gereğidir.

Ancak yukarıda belirtilen sınırları aşan kısıtlamalar hukuka aykırı bir sınırlamadır ve sözleşmeyle verilen rıza dahi bunu değiştirmez. Örneğin sporcunun hayat hikâyesini ya da aile ilişkilerini paylaştığı bir televizyon programına katılmasında, bu konuda bir röportaj vermesin-

de ya da kulübün menfaatine aykırı olmayan bir reklam anlaşması yapmasında bir sakınca yoktur. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki sporcuların kulüp faaliyeti dışında kalan alanlarda da kulübün, sporun ve camianın değerlerini göz önünde bulundurması gerekir. Sporcunun, desteklediği siyasi partinin adayının TV-radyo-sosyal medya tanıtım toplantısına katılması ya da sosyal medyada siyasi paylaşımlar yapılması, kanaatimizce siyasetten uzak, partiler üstü kalması gereken spor kulüplerinin hukuken yaptırım uygulayabileceği örneklerdir. Bu tür paylaşımların binlerce kişinin seyirci olarak yer aldığı spor alanlarında olumsuzluklara yol açabileceği, karşıt görüşlü aynı/diğer kulüp taraftarları arasında gerginlikle re çıkarabileceği de hesaba katılmalıdır.

3.2.7. Gizli ve Özel Hayat Kısıtlamaları

Gizli ve özel hayata dair sözleşmeyle koşulan şartlar bu mecranın en hassas konularından biridir. Cinsel hayata yönelik kısıtlamalar, sözleşmelerde veya disiplin talimatlarında yer almasa da bazen antrenörlerin talimatlarında vücut bulabilmektedir. Müsabakadan belirli bir süre öncesi veya sonrası sporculardan cinsel hayatlarını askıya almaları istenebilmektedir. Bunun gerekçesi performansa yapacağı etkidir.

Bir kimsenin cinsel yaşamına ve üreme faaliyetlerine yapılacak müdahaleler de vücut bütünlüğüne saldırı teşkil eder, bu sebeple de hukuka aykırıdır³³. Müsabaka öncesi cinsel hayatın askıya alınmasının denetlenmesi imkânı da kamp ortamı dışında yok sayılabilir. Ayrıca cinsel ilişkinin performansa yapacağı etkiler konusunda farklı araştırma sonuçları mevcuttur³⁴. Ancak cinselliğin sportif performansa etkisinden çok sporcunun cinsel aktivite nedeniyle yeterli ve kaliteli bir uyku uyuyamamaları veya takım ruhundaki zede-

33 Helvacı Serap, Gerçek Kişiler, Legal Yayıncılık, 2012, s.112.

34 Güreş Ali, Müsabakalardan önce sporcular cinsel ilişkide bulunmalı mı?, Aydın Denge Gazetesi, 12 Ocak 2013, <http://www.aydindenge.com.tr/yazi/yrd-doc-dr-ali-gures/12/01/2013/musabakalardan-once-sporcular-cinsel-iliskide-bulunmali-mi> (E.T: 24.06.2019)

lenmeleri ihtimali de gözden kaçırılmamalıdır³⁵. Bu minvalde cinsellikle ilgili yasaklar genelde kamp ortamlarında misafir yasakları ardına saklanabilmektedir³⁶.

Gece vaktinin nasıl geçirileceğine ilişkin sınırlamalar, sözleşmelerde veya disiplin talimatlarında yer alabilmektedir. Sporcunun, kulüp tarafından belirlenen saatler dışında arandığında evinde bulunmaması, yasaklanan saatlerde dışarıda bulunması, görülmesi veya duyulması, kamp öncesindeki gece futbolcunun gece geç saatte eğlence mekânları, vb. yerlerde bulunması fiillerine disiplin talimatlarında yer verilmektedir. Bunlarla sporcunun belirli bir saatten sonra konutu dışında bulunması engellenmek istenmektedir. Genelde gerekçe, sporcunun erken yatıp uykusunu iyi almasını sağlamak, gece temposunun vücutta yaratacağı olumsuz etkiden onu korumaktır. Kanaatimizce, bu seviyede bir sınırlama söz konusu rıza dahi bulunsa hukuka aykırı sayılmalıdır. Sporcu performansının önemi özel hayatına bu kadar müdahaleyi meşru göstermemelidir. Nihayetinde sporcu, gece istenilen saatte evinde bulunsa da evde ne yaptığının denetlemesi mümkün olmayacaktır. Eğer bu yasaktan verim alınacaksa evde uyuyup uyumadığının veya ne yaptığının da denetlenmesi gerekir ki bu, özel hayata yönelik aşırı ve hukuka aykırı bir müdahale olacaktır.

Sporcuların dış görünüşleriyle ilgili yasaklamalarla da karşılaşmaktadır. Saç-sakal uzunluğu ve vücuda dövme yaptırma yasakları buna örnek verilebilir³⁷. Bu yasaklar genellikle takımın görüntüsünü, dışarıya karşı olan imajını etkilediği gerekçesiyle getirilmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki, tıbbi olarak dermatolojik problem veya hastalık oluşturabilecek durumlarda, kişinin ve ekibin sağlığı göz önüne alınarak, saçın veya sakalın kesilmesi istenebilir. Bazı spor dallarında, uzun süreli ve yıkanma olanağının az olduğu

kamplar olabilmektedir ve bitlenmeye, hastalıklara vs. karşı bu tür taleplerle karşılaşmaktadır. Bunun dışında sportif gerekçelerle de müdahale olabilir. Örneğin sporcunun saçının uzunluğu, saçını toplama şekli veya kullandığı tokalar vs. onun sportif performansına olumsuz etki ediyorsa bu talep hukuka uygundur. Dövme konusu da bu tartışmaya dâhildir. Bu konuda bazen farklı ülkelerde federasyon ölçeğinde kurumsal yasaklamalara yönelik haberlere de rastlanmaktadır³⁸. Tıbbi ve sportif gerekçeler hariç bu tarz taleplerin sporcuların kişilik haklarına müdahale olduğu kanaatindeyiz. Bu içerikte bir sözleşme maddesine verilen rıza da hukuken geçersiz sayılmalıdır. İşçinin dış görüntüsünün nasıl olacağı konusu bazı meslek grupları hariç kendisinin bileceği bir iştir. Sporcuların kendilerine münhasır görüntülerinin (saç şekillerinin, giyim tarzlarının) reklam pazarında oldukça sık kullanıldığı bir sektör olan sportif alanda bu konuda özgürlüklerin geniş yorumlanması gerektiği kanaatindeyiz.

Sporcuların rakip takıma sempati duyması, rakip takım oyuncularını ile görüşmeleri de bazen bu düzenlemelerde yer bulabilmektedir. Buna ilişkin yaptırımların olaydan olaya değişebileceği, makul bir seviyeyi aşan durumlarda uygulanabileceğini düşünüyoruz. Örneğin rakip takıma sempati durumu hayatın olağan akışına aykırı bir durum değildir. Küçük yaşlarda desteklenen takıma karşı aynı ligde diğer takımın formasını giymek her sporcunun başına gelebilir. Burada önemli olan bunun ifade biçimidir. Sosyal medyada veya yazılı görsel basında bu sempatiye ilişkin açıklamalar, resimler sporcunun kulübe karşı yükümlü olduğu sadakat borcuyla çelişmemelidir. Bu husus her somut olayda ayrı değerlendirilmelidir. Örneğin Ankaragücü futbolcusunun küçükken giydiği Bursaspor formalı fotoğrafı sosyal medyada paylaşması belki bir sorun yaratmayabilir - ki iki kulübün taraftarları arasında dostluk ilişkileri

35 GÜREŞ, a.y.

36 Bkz. yukarıda 3.2.1. İletişimin Kısıtlanması.

37 https://www.ntv.com.tr/spor/altinorduda-futbolculara-sakal-yasagi,GnKpaynYOkS_MKT6eno2wQ (E.T:12.04.2019)
<http://www.hurriyet.com.tr/ilhan-cavcavdan-sakal-yasagi-burasi-imam-hatip-okulu-mu-27584277> (E.T: 42.04.2019)

38 "Çin Futbol Federasyonu aldığı bir kararla Çin Süper Ligi ve Çin milli takımlarında yer alan Çinli futbolcuların dövme yaptırımlarını yasakladı."

<https://www.cnnturk.com/spor/futbol/cinli-futbolculara-dovme-yaptirma-yasagi-geldi> (E.T: 18.01.2019)

vardır-ama aynı olay Galatasaray/Fenerbahçe formasını giyen sporcunun Fenerbahçe/Galatasaray formalı pozu olsa değerlendirme farklı olacaktır.

Rakip sporcularla görüşme içinde benzer şeyler söylenebilir. Normalde aynı mesleği yapan iki profesyonelin farklı bir ortamda görüşmelerinde bir sakınca görmemek gerekir³⁹. Kişinin kendi hayatını yaşamak, tek başına kalmak veya dilediği kimselerle bir arada bulunmak hakkı vardır⁴⁰. Ancak görüşmenin şekli de kulübü veya taraftarları tahrik edici şekilde olmamalıdır. Sporcunun kurduğu bu tür ilişkiler sonucunda kulübün sırlarının açık edilmesine neden olma olasılığının, mutlaka gerçekleşeceği öngörüsüyle bu tür bir yasaklamaya gidilmesi, sporcunun potansiyel casus konumuna sokulması anlamına gelebilecektir ki, bu durumda, sporcunun özel yaşamının yanı sıra onur ve saygınlığının da zedelendiğinden söz edilebilir⁴¹.

Dini hayata müdahale de zaman zaman karşılaşılabilen olaylardır. Özellikle Ramazan ayına denk gelen günlerde oruç tutan sporculardan oruç tutmamaları talep edilmektedir⁴². Kanaatimizce bu yönde ricayı aşan müdahalelere rıza, sözleşmelerde yer alsa da almasa da fark etmez, hukuka aykırıdır⁴³. Ayrıca, ibadetini yerine getir-

mek isteyen sporcuya engel olmak aynı zamanda da bir suçtur⁴⁴.

3.2.8. Kişisel Verilerin İşlenmesi

Anayasanın 20'nci maddesi 3'üncü fıkrasına göre herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.

Türk Borçlar Kanunu 419'uncu maddesine göre işveren, işçiye ait kişisel verileri, ancak işçinin işe yatkınlığıyla ilgili veya hizmet sözleşmesinin ifası için zorunlu olduğu ölçüde kullanabilir. Özel kanun hükümleri saklıdır⁴⁵. 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa (KVKK)⁴⁶

aksatmayan Moussa Sow'un kampa katılması halinde bu duruma ne tepki vereceği ise merak konusu oldu (Fotomaç Gazetesi, 13.07.2013).

Ersun Yanal, oyuncuların kampta oruç tutulmasını yasaklamıştı. Kampa geç katılan Moussa Sow yasağı deldi. Yanal ile görüşen Senegalli futbolcu, "Çocukluğumdan beri bir gün bile orucu kaçırmadım. Performansım düşmez, size söz veriyorum" deyince izni kopardı (Fotomaç Gazetesi, 18.07.2013)

44 İnanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını engelleme

Türk Ceza Kanunu m.115- (1) Cebir veya tehdit kullanarak, bir kimseyi dini, siyasi, sosyal, felsefi inanç, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya veya değiştirmeye zorlayan ya da bunları açıklamaktan, yaymaktan meneden kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Dini inancın gereğinin yerine getirilmesinin veya dini ibadet veya ayinlerin bireysel ya da toplu olarak yapılmasının, cebir veya tehdit kullanılarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla engellenmesi hâlinde, fail hakkında birinci fıkraya göre cezaya hükmolunur.

(3) Cebir veya tehdit kullanarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla bir kimsenin inanç, düşünce veya kanaatlerinden kaynaklanan yaşam tarzına ilişkin tercihlerine müdahale eden veya bunları değiştirmeye zorlayan kişiye birinci fıkra hükmüne göre ceza verilir.

45 İşçinin kişisel verilerinin korunmasıyla ilgili bkz. Çelik/Caniklioğlu/Canbolat, s.352-363; Mollamahmutoğlu/Astarlı/BAYSAL, s.191-192; Süzek, s.404-409; Tunçomağ/Centel, s.140; Senyen-Kaplan, s.196-198.

46 R.G. 07.04./2016, 29677.

39 Galatasaray'ın Fransız golcüsü Bafetimbi Gomis ile Fenerbahçe'nin Fransız yıldızı Mathieu Valbuena, Marsilya - Atletico Madrid finalini birlikte izledi. Marsilya'dan takım arkadaşı olan iki futbolcu sosyal medya hesaplarından finalde Marsilya'yı desteklediklerine dair paylaşımlar yaptı." <http://spor.haber7.com/uefa-avrupa-ligi/haber/2627231-gomis-ile-valbuena-finali-birlikte-izledi>

40 Keskin, s.181

41 Sevimli Ahmet, İşçinin Özel Yaşam Hakkı Bağlamında İşçi-İşveren İlişkisi, Sicil İş Hukuku Dergisi, Haziran 2008, s.57.

42 "Hagi, dün G.Saraylı futbolcularla bir toplantı yapıp, Ramazan ayı ile ilgili olarak "Ben de dinime bağlı bir insanım. 5 sene burada oynarken arkadaşlarımdan ibadetlerine hep saygı duydum. Oyuncularımı oruçla ilgili bir kısıtlama getirme isteğim ya da yetkim yok. Sadece onlardan tek ricam maç günleri tutmasınlar. Kimsenin, kimseden ibadet özgürlüğünü almaya hakkı yoktur. Ancak takım da düşünmek zorundalar" diye uyarı yaptı. <https://www.webaslan.com/hagiden-oruc-yasagiSXHBQ11047SXQ> (E.T: 15.05.2019)

43 Fenerbahçeli futbolculara oruç yasağı geldi. Ersun Yanal'ın, yoğun kamp programı dolayısıyla oyuncularına kesinlikle oruç tutmamaları talimatı verdiği öğrenildi. Orucunu hiç

göre kişisel veri; "kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgiyi" ifade etmektedir (m.3/1, d). Kişisel verilerin işlenmesi, kişisel verilerin tamamen veya kısmen otomatik olan ya da herhangi bir veri kayıt sisteminin parçası olmak kaydıyla otomatik olmayan yollarla elde edilmesi, kaydedilmesi, depolanması, muhafaza edilmesi, değiştirilmesi, yeniden düzenlenmesi, açıklanması, aktarılması, devralınması, elde edilebilir hâle getirilmesi, sınıflandırılması ya da kullanılmasının engellenmesi gibi veriler üzerinde gerçekleştirilen her türlü işlemi ifade eder (KVKK m.3/1, e). Bu bağlamda, sporcunun kimlik bilgileri, adresi, medeni durumu, doğum tarihi, tabiiyeti, mahkûmiyet durumu, siyasi ya da sendikal faaliyetleri, sağlık, hastalık, sakatlık durumu, performans verileri, dini, ırkı, etnik kökeni, cinsel eğilimi vb. korunması gereken kişisel veri kapsamındadır.

Kural olarak kişisel veriler ilgili kişinin açık rızası olmaksızın işlenemez (KVKK m.5/1). Ancak Kanunda sayılan şartların birinin varlığı hâlinde, ilgili kişinin açık rızası aranmaksızın kişisel verilerinin işlenmesi mümkündür (m.5/2)⁴⁷. Bu istisnalardan biri de bir sözleşmenin kurulması veya ifasıyla doğrudan doğruya ilgili olması kaydıyla, sözleşmenin taraflarına ait kişisel verilerin

işlenmesinin gerekli olmasıdır⁴⁸. Kanaatimizce, sporcunun kulüple yaptığı sözleşmesinin ifasıyla doğrudan doğruya ilişkisi olan sağlık durumu (hastalık, sakatlık raporları vb.) ve antrenman ve performans kayıtları, sporcunun açık rızası olmasa da işlenebilir. Ayrıca lisans çıkartılması için gereken kişisel bilgiler de bu istisnalara dâhildir. Bu hususlarda sporcuyla yapılan sözleşmelerde herhangi bir rıza beyanına yer verilmemiş olsa da veri işlenebilir.

3.3. Şeref ve Haysiyet, Resim, Ses ve İsim Hakkı

Genelde spor kulüpleri, sporcular ile yaptıkları sözleşmelerde sporcuya ait resim hakkı, isim hakkı, sesinin kullanımı gibi hakların kulübe devredildiğine ilişkin maddeler eklemektedirler.

Kişinin resmi onun kişiliğini dış dünyaya yansıtan önemli araçlardan biridir⁴⁹. Hiç kimse hukuka aykırı olarak başkasının resmini çekemez, yapamaz, sesini ya da görüntüsünü kaydedemez veya bunları yayımlayamaz, teşhir edemez, kullanamaz⁵⁰. Resim kavramına, sadece kişinin fotoğrafı değil, film makinesi, kamera veya benzer cihazlar ile tespit edilmiş olan görüntüsü, fırça, kalem ya da sair bir araçla yapılmış resmi veya karikatürü de girer⁵¹. Sadece fotoğrafın aynen kullanılması değil, bozularak (örneğin fotomontaj yapılarak) kullanılması veya ticari, politik veya reklam amacıyla istismar edici şekilde çoğaltılması da kişilik haklarına aykırılık teşkil eder⁵².

Takım posterinde sporcunun resmine yer verme, sporcunun ismini formaya basıp satma, sosyal medya mesajlarında sporcunun görüntüsünü ve sesini kullanma spor camiasında hayatın olağan akışı içerisinde. Kişiye ait resim, ses ve isim haklarının kullanımını hukuka uygun hale getiren

47 KVKK m. 5/2: *Aşağıdaki şartlardan birinin varlığı hâlinde, ilgili kişinin açık rızası aranmaksızın kişisel verilerinin işlenmesi mümkündür:*

- a) Kanunlarda açıkça öngörülmesi.
- b) Fiili imkânsızlık nedeniyle rızasını açıklayamayacak durumda bulunan veya rızasına hukuki geçerlilik tanınmayan kişinin kendisinin ya da bir başkasının hayatı veya beden bütünlüğünün korunması için zorunlu olması.
- c) Bir sözleşmenin kurulması veya ifasıyla doğrudan doğruya ilgili olması kaydıyla, sözleşmenin taraflarına ait kişisel verilerin işlenmesinin gerekli olması.
- ç) Veri sorumlusunun hukuki yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için zorunlu olması.
- d) İlgili kişinin kendisi tarafından alenileştirilmiş olması.
- e) Bir hakkın tesisi, kullanılması veya korunması için veri işlemenin zorunlu olması.
- f) İlgili kişinin temel hak ve özgürlüklerine zarar vermemek kaydıyla, veri sorumlusunun meşru menfaatleri için veri işlenmesinin zorunlu olması.

48 Bkz. Yücedağ Nafiye, *Medeni Hukuk Açısından Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun Uygulama Alanı ve Genel Hukuka Uygunluk Sebepleri*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C.75, S. 2, 2017, s.777-778.

49 Dural/Öğüz, s.140.

50 Helvacı, s. 126.

51 Helvacı/Erlüle, s.92.

52 Oğuzman /Seliçi/Oktay-Özdemir s.155.

faktörlerden birisi de rızadır. Sporcuların sözleşme ile verdikleri rıza geçerli sayılacaktır. Ancak bu konuda belirtmek gerekir ki, sporcunun vermiş olduğu rızanın kapsamı da önemli bir husustur⁵³. Kanaatimizce sporcu ile kulüp arasında yapılan sözleşmelerde bu türden maddelerde rızanın kapsamıyla ilgili ayrıntılı açıklamalara yer verilmedi. Verilen rızanın, kulübün "spor faaliyetleri kapsamında" kullanımına verildiği kabul edilmelidir. Yoksa sözleşmeye yazılan, genel olarak her türlü resim, ses veya isim hakkının devrinin taahhüdü, aynı zamanda kulübün istediği zaman sporcuyla, sponsoru olan X firmasının reklamlarında oynatabileceği anlamı vermez. Böyle bir kullanım için, bu hakların devriyle ilgili sözleşme maddelerinde, bu hususlar ayrı ayrı açıklanmalıdır. Çünkü kulüplerin kendi sponsorlarıyla yaptıkları sözleşmelerde "sponsor, belirleyeceği iki sporcu ile reklam filmi çekebilir" gibi maddeler yer almaktadır. Anılan durumda, sporcunun verdiği genel rıza beyanı geçerli olmayacaktır ve sporcudan bunun için ayrı bir rıza alınması gerekecektir.

3.4. Ekonomik Özgürlüğe İlişkin Değerler

3.4.1. Sponsor İlişkileri

Sponsorluk iki tarafa borç yükleyen öyle bir sözleşmedir ki, bu sözleşme ile sponsor, desteklenene, onun sportif, kültürel veya diğer bir alandaki faaliyetini gerçekleştirebilmesi için ihtiyaç duyduğu teşviki vermeyi taahhüt eder. Bu taahhüdü karşılık, desteklenen sponsorundan teşvik almak suretiyle yerine getirdiği faaliyeti icra ederken sponsoru kamuoyunda olumlu bir şekilde tanıtarak, onun iletişim amacına ulaşması borcu altına girer⁵⁴. Desteklenen; isim, resim, ses gibi kişisel değerlerini ve/veya marka, logo, amblem, unvan gibi diğer tanıtıcı unsurlarını (gayri maddi mallarını) iletişimsel amaçlarla yararlanmak üzere sponsorun kullanımına bırakır veya sponsorun

klasik reklâm, halkla ilişkiler ve sürümü artırıcı faaliyetlerine olumlu bir davranışta bulunmak suretiyle fiilen katılır; ya da sponsorluğun gerçekleştiği alanda (spor, kültür vd.) sponsora desteklenen ve/veya destekleme konusu vasıtasıyla, özellikle desteklenen organizasyon çerçevesinde reklâm yapma imkânı tanınır (saha kenarı reklâmında olduğu gibi)⁵⁵.

Günümüz spor dünyasında spor kulüplerinin gelirleri arasında en önemli kalem sponsorlardan elde edilen gelirlerdir. Ancak sponsorluk kavramı sadece kulüplerle özdeş değildir. Sporcular açısından da önemlidir.

Kulübün, sporculardan kulüp ile alakalı organizasyonlarda, seyahatlerde kulübün anlaşmalı olduğu şirketlere ait markalı ürünleri kullanmasını talep etmesinde sorun yoktur. İş ilişkisinde, bu talimatlara uyma-sadakat borcu çerçevesinde değerlendirilebilir.

Benzer şekilde kulüpler, sporculardan kulüp sponsorları ile çatışan hiçbir sponsorluk ilişkisi içerisinde bulunmamalarını talep etmektedirler. Kanaatimizce bu konudaki sözleşme maddeleri önemlidir. Eğer sporcu "kulübün anlaşmalı olduğu ve kendilerine bildirilen sponsor firmalar dışında herhangi bir şirket ile reklam anlaşması yapamaz/kulübün iznine tabidir" şeklinde maddenin yer aldığı bir sözleşme yapması durumunda buna uyması gerekir. Ancak sözleşmede bu konuya ilişkin herhangi bir madde yer almıyorsa o zaman sporcunun serbestisinden bahsedilebilir. Burada ölçüt yine sadakat borcudur. İşçi, işverenin haklı menfaatinin korunmasında sadakatle davranmak zorundadır (TBK m.396/1)⁵⁶. İş sözleşmesinin diğer sözleşmelerden farklı olarak işçi ile işverenle

53 Bkz. Helvacı/Erlüle, s.92; Akipek/Akıntürk/Ateş, s.391.

54 Grassinger Gülçin Elçin, Sponsorluk Sözleşmesi, Kadir Has Üniversitesi Spor Hukuku Dersleri, 2007, İstanbul, s. 615.

55 İmamoğlu S. Hülya, Spor Sponsorluğuna İlişkin Hukuki Düzenleme Üzerine Bir Değerlendirme, AÜHFD, C.58, S.1, 2009, s.67.

56 İşçinin sadakat borcu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Doğan Yenisey Kübra, *Türk Borçlar Kanununun "Genel Hizmet Sözleşmesi"ne İlişkin Hükümleri ve İş Hukuku Açısından Önemi*, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Akademik Forumu, Legal Yayıncılık, 2014 İstanbul, s.86-88; Çelik/Caniklioğlu/Canbolat, s.276 vd.; Mollamahmutoğlu/Astarlı/Baysal, s.600 vd.; Narmanlioğlu, s.273 vd.; Süzek, s.359-361; Demir, s.160-165; Eyrenci/Taşkent/Ulucan, s.135-136; Akyiğit, s.219-222.

arasında kişisel ilişki kuran niteliği, bu sözleşmenin tarafları arasında karşılıklı sadakatin varlığını gerekli kılar. Bu sadakat bağı, işveren açısından işçiyi gözetme, işçi yönünden ise işverenin ve işyerinin çıkarlarını koruma, işverene ekonomik, ticari veya mesleki bakımdan zarar verebilecek her türlü davranıştan kaçınma borcu biçiminde kendisini göstermektedir⁵⁷. Örneğin kulübün sportif malzeme tedarikçisi A firması varken, sporcu rakip B firması ile sponsorluk ilişkisine girmesi sadakat borcuna aykırılık oluşturacaktır, meğerki sözleşmede aksi kararlaştırılmamış olsun. Ancak sporcu, sponsorluk ilişkisinin kulüp açısından bir rekabet oluşturmadığı durumlarda da, sponsorluk faaliyetleri kulübün hakimiyet sahası dışında tutmalıdır. Sporcu, örneğin maç sonu yayıncı kuruluşla röportajlarında kulübün sponsorlarıyla rekabet oluşturmaya bile sponsorunun reklamını yapmaması gerekir.

3.4.2. Devir (Temlik) yasakları

Alacağın devri, dar anlamda bir borç ilişkisinde alacağın alacaklı tarafından bir başka kişiye devredilmesidir⁵⁸. Kulüpler sporcularla yaptıkları sözleşmelere sözleşme ediminin hiçbir şart altında sözleşmesini üçüncü şahsa temlik/devir/ciro vs. edilemeyeceğine ilişkin şartlar ekleyebilmektedirler. Böyle bir sözleşme maddesi kural olarak tarafları bağlayacaktır. Olası bir temlik durumunda kulüp ile sporcunun bağtladığı sözleşme maddesi temlik alan üçüncü kişiyi etkilemez. Ancak bu durum sözleşmeye aykırılıktan dolayı belirlenen yaptırımın uygulanması için haklı bir neden teşkil edecektir.

3.4.3. Rekabet yasakları

Sporcunun kulübün yazılı izni olmaksızın, bir başka kulüple transfer görüşmesi yapmasının yasaklanması genel olarak sözleşmelere veya disiplin talimatlarına konu olabilmektedir. Belirli süreleri sözleşmelerin esas olduğu spor sektöründe bu kısıtlamanın kişilerin ekonomik özgürlükleri

çerçevesinde kişilik hakkı ihlali olduğu tartışılabilir.

Konunun somut norm olarak vücut bulduğu spor dalları da mevcuttur. Örneğin TFF Profesyonel Futbolcuların Statüsü ve Transferleri Talimatı m.19/6'ya göre mevcut kulübüyle sözleşmesi devam eden profesyonel bir futbolcuyla sözleşme imzalama niyetinde olan kulüp, futbolcuyla görüşmelere başlamadan önce futbolcunun sözleşmesel ilişkisi devam eden kulübünün iznini yazılı olarak almak zorundadır. Yazılı izin olmaksızın görüşmelere başlayan kulüp, futbolcu, futbolcu temsilcisi ve diğer kişiler hakkında Futbol Disiplin Talimatı hükümleri uygulanır.

Aslında yine ifade etmek gerekir ki başka bir kulüple transfer görüşmesinin denetimi de oldukça zordur. İletişim çağında artık mobil cihazlarla bile görüntülü konuşmalar yapılabilmektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

Sporcu sözleşmeleri, birçok yönden alelade işçi sözleşmelerinden farklıdır. Borçlunun sorumluluğunun kapsamı, işin özel niteliğine göre belirlenir. Zaten bu farkları dolayısıyla da sporcuların kulüplerle yaptıkları iş sözleşmeleri, İş Kanunu'nun kapsamı dışındadır. Çalışma şartları bu farkın en fazla görüldüğü alandır. Örneğin bir sporcuya günde bir saat ara dinlenme verilip sekiz-dokuz saat antrenman yaptırılması işin niteliğiyle bağdaşmaz. Antrenman bir yana, sporcunun haftalık yasal çalışma süresi kadar saat tesislerde oturmasının beklenmesi de işin niteliği ile bağdaşmaz. Örneklerle çoğaltılabilecek bu farklılıkların çoğu, sporcunun bedeni performans odaklı olması ve çalışmasının esaslı sonuçlarının (başarı ölçütünün) süreçte değil sonuçta yani müsabaka sonucunda olmasıdır. Bu sebeplerden dolayıdır ki bu sözleşmenin diğer tarafı olan spor kulüpleri, söz konusu başarıya ulaşmak için sporcunun kişilik haklarıyla çelişebilecek taleplerde bulunabilmektedirler.

Hukukumuzda kişilik hakkı zedelenen kimse- nin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal

⁵⁷ Süzek s.368.

⁵⁸ Oğuzman M. Kemal/Öz M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C:2, Genişletilmiş 9. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012, s.529.

yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılması sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır. Çalışmamızla ilgili olarak, sporcu sözleşmelerinde kişilik hakkını zedeleyen sözleşme maddelerini, hukuka uygun hale getiren esas hukuka uygunluk sebebi, sporcunun rızasıdır. Daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılması sebepleri bu sözleşmede nadir karşılaşılan hukuka uygunluk sebepleridir. Sözleşmenin kurulması veya ifasıyla doğrudan doğruya ilgili olması nedeniyle sporcunun açık rızası aranmaksızın kişisel verilerinin işlenmesini buna örnek verilebilir.

Sporcunun sözleşmeyle verdiği rızanın geçerliliği, Türk Medeni Kanunu'nun, kişiyi kendi rızasıyla gerçekleştirecek saldırılara karşı koruyan 23'üncü maddesinin ilk iki fıkrasındaki "kimse, hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen de olsa vazgeçemez. Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlâka aykırı olarak sınırlandırmaz" hükmüyle alakalı olarak tartışılmaya açık bir alandır. Bazı durumlarda ise sporcunun kişilik hakkı ile sözleşmeden doğan kulübün (işverenin) emir ve yasaklarına uyma ve sadakat borçları karşı karşıya gelmektedir. Çalışmamızda özet olarak şu kanaatlere varılmıştır:

- Beden muayenesi, kan ve idrar örneklerinin alınmasıyla ilgili olarak, sporcunun rıza beyanı alımı hukuka uygun hale getirecek, sporcunun her farklı ölçüm testine girişinde, beden muayenesinde ya da kan veya idrar alımında ayrı ayrı rıza alınmasına gerek bırakmayacaktır.
- Sporcunun, kulüp doktoru ve teknik heyetin bilgisi dışında gıda maddesi tüketmesine ve ilaç kullanmasına yönelik düzenlemelere, sağlık açısından bir tehdit oluşturmadığı sürece sporcunun bu tür düzenlemelere rıza gösterip uymasında bir hukuka aykırılık bulunmamaktadır
- Sporcunun kulüp izni dışında ameliyat olmasının yasaklanmasıyla ilgili olarak, kulüplerin bu tarz yasakları ve izin talepleri tıp bilimi-

nin sınırlarınca makuldür ve sözleşmede bu konuyla ilgili sporcunun rızasına ilişkin bir hüküm varsa bu rıza geçerli sayılmalıdır.

- Spor dalına göre değişmekle birlikte bebeliğin belirli bir itibaren sportif faaliyetlere katılması pek mümkün olmadığından belirli süreli sözleşmenin esas olduğu uygulamada bu tür yasaklar veya sözleşmenin feshedilmesi makul karşılanmalıdır.
- Sporcuların özellikle antrenman alanı, soyunma odaları ve kamp ortamlarında aile ilişkilerinin, arkadaş ilişkilerinin ve iletişim kısıtlanmasına yönelik yasaklar, sınırlı bir zaman aralığında ve makul seviyede hukuka uygundur.
- Sporcuların dış görünüşleriyle ilgili yasaklar, tıbbi ve sportif gerekçeler hariç sporcuların kişilik haklarına yönelik hukuka aykırı müdahaledir. Bu içerikte bir sözleşme maddesine verilen rıza da hukuken geçersiz sayılmalıdır.
- Sporcuların izin günlerinde, kulüp yetkililerinin yazılı izni olmaksızın şehir veya ülke dışına çıkmalarının yasaklanması konusunda, sporcudan veya herhangi bir çalışanın böyle bir bilgi vermemesi durumunda yaptırıma maruz kalması hukuka aykırı bir işlem olacaktır.
- Sporcuların eleştiri yasağıyla ilgili olarak; eleştiri, hakkaniyete uygun bir şekilde ve terbiye sınırları içinde gerçekleşirse hukuka aykırı olmaz.
- Sporcuların tehlikeli aktivitelere katılımını kısıtlayan maddelerle ilgili olarak bu türden kısıtlamalara verilen rıza ile kişilik hakkının sınırlandırılması hukuka aykırı olmayacaktır
- Sporcuların bahis, kumar, şans oyunları vb. oynaması, oynamaya teşebbüs etmesi veya bu tür oyunların oynandığı yerlerde bulunmalarıyla ilgili düzenlemelerin hukuka uygun olduğu hatta sporcunun sözleşmesinde veya kulüp disiplin talimatında bahis oynamaya ilişkin bir şart belirtilmemiş olsa dahi bu sebeple yaptırım uygulanabilir.

- Spor dalına göre farklı değerlendirilebilmekle birlikte, içki-sigara tüketimi sportif faaliyetin niteliği ile bağdaşmaz ve bu konudaki sınırlamalar dürüstlük kuralları süzgecinden geçme şartıyla hukuka uygundur.
- Sporcuların motorlu araç kullanma yasakları şehre alışmayı mümkün kılacak belirli bir süreyle sınırlandırmak şartıyla bu türden ön-görülen yasaklar hukuka aykırı olmayacaktır.
- Sporcuların belirli etkinliklere katılımının mecburi tutulması, sporcunun izin günleri dışında hukuka aykırı değildir.
- Sporcuların, televizyon, radyo ya da yazılı veya görsel basında demeç, röportaj vb. vermesi veya televizyon programına katılımının veya reklam amaçlı bir kampanyaya dâhil olmasının yasaklanması, konu olarak kulübün sportif faaliyetleriyle sınırlandırıldığında hukuka uygun olacaktır.
- Gece hayatı sınırlamasına ilişkin maddeler özel hayata aşırı müdahale niteliğindedir.
- Sporcuların rakip takıma sempati duyması, rakip takım oyuncularını ile görüşmelerine yönelik engellemelerde somut olaya göre karar verilmelidir.
- Dini hayata ricayı aşan müdahalelere rıza, sözleşmelerde yer alsa da almasa da fark etmez, hukuka aykırıdır.
- Sporcunun kulüple yaptığı sözleşmesinin ifasıyla doğrudan doğruya ilişkisi olan sağlık durumu (hastalık, sakatlık raporları vb) ve antrenman-performans kayıtları ve lisans çıkartılması için gereken kişisel bilgiler, sporcunun açık rızası olmasa da işlenebilir.
- Prensip olarak kulübün sponsorlarıyla olan ilişkilerinde sporcu kulübe karşı olan sadakat borcuna uygun hareket etmelidir.
- Kişiler Hukuku, Yenilenmiş 12. Baskı, C.1, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2015.
- Aksoy İpekçioğlu Pervin, Vücuttan Örnek Alma İşleminin Hukuki Niteliği ve Anayasa-ya Uygunluğu, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.19, S.2, Özel Sayı, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, 2013.
- Akyiğit Ercan, İş Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 11. Basım, Ankara, 2016.
- Antalya Gökhan, Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2017.
- Çelik Nuri/Caniklioğlu Nurşen/Canbolat Talat, İş Hukuku Dersleri, Beta Yayıncılık, Yenilenmiş 31. Baskı, İstanbul, 2018.
- Demir Fevzi, İş Hukuku ve Uygulaması, Albi Yayınları, İzmir, 2016.
- Doğan Yenisey Kübra, Türk Borçlar Kanunu'nun "Genel Hizmet Sözleşmesi"ne İlişkin Hükümleri ve İş Hukuku Açısından Önemi", İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Akademik Forumu, Legal Yayıncılık, 2014 İstanbul.
- Dural Mustafa, Öğüz Tufan, Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017.
- Ekonomi Münir, Kadın İşçilerin Gebelik ve Doğum Halinde Feshe Karşı Korunması, Çalışma ve Toplum, 2009/3.
- Eyrenci Öner/Taşkent Savaş/Ulucan Devrim, Bireysel İş Hukuku, 9. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2019.
- Grassinger, Gülçin Elçin, Sponsorluk Sözleşmesi, Kadir Has Üniversitesi Spor Hukuku Dersleri, 2007, İstanbul.
- Güreş Ali, Müsabakalardan önce sporcular cinsel ilişkide bulunmalı mı?, Aydın Denge Gazetesi, 12 Ocak 2013.
- Helvacı Serap, Gerçek Kişiler, Legal Yayıncılık, 2012.
- Helvacı Serap, Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar, Beta Yayıncılık, 2001, İstanbul.

KAYNAKÇA

- Akbayrak Türkan/Kaya Serap, Gebelik ve Egzersiz, Sağlık Bakanlığı Yayın No: 730, Klasmat Matbaacılık, Ankara, 2008.
- Akipek Jale G./Akıntürk Turgut/Ateş Derya,

- Helvacı Serap/Erlüle Fulya, Medeni Hukuk, Legal Yayıncılık, 3. Bası, İstanbul, 2014.
- İmamoğlu S. Hülya, Spor Sponsorluğuna İlişkin Hukuki Düzenleme Üzerine Bir Değerlendirme, AÜHFD, C.58, S.1, 2009.
- Kaplan Mahmut, Aydın Özgür, Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması, Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 2 - Sayı: 3, Haziran 2016.
- Keskin Dilşat, Manevi Tazminat, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016.
- Mollamahmutoğlu Hamdi/Astarlı Muhittin/Baysal Ulaş, İş Hukuku Ders Kitabı Cilt: 1, Bireysel İş Hukuku, Lykeion Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, 2018.
- Narmanlıoğlu Ünal, Ferdi İş İlişkileri, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2014.
- Oğuzman M. Kemal/Öz M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.2, Genişletilmiş 9. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012.
- Oğuzman M. Kemal, Seliçi Özer, Oktay Özdemir Saibe, Kişiler Hukuku, Filiz Kitabevi, 11. Bası, İstanbul, 2011.
- Özbilen Arif Barış, Vücut Bütünlüğüne Yönelik Müdahalelerin Hukuka Uygunluğu Bakımından Rızanın Aranmadığı Hâller, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl: 12 Sayı: 24 Güz 2013/2.
- Senyen-Kaplan Tuncay E., Bireysel İş Hukuku, Yenilenmiş 9. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2018.
- Serozan, Rona, Medeni Hukuk, Genel Bölüm/ Kişiler Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018.
- Sevimli, Ahmet, İşçinin Özel Yaşam Hakkı Bağlamında İşçi-İşveren İlişkisi, Sicil İş Hukuku Dergisi, Haziran 2008.
- Süzek Sarper, İş Hukuku, Beta Yayıncılık, 16. Baskı, İstanbul, 2018.
- Ünal, Akın, Kelepçeleme Sözleşmeleri, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012.
- Taşkent Savaş/Kurt Dilek, Uluslararası Düzenlemeler Çerçevesinde Türk İş Mevzuatında Kadın İşçinin Korunması, Çalışma ve Toplum, 2014/1.
- Tunçomağ Kenan/Centel Tankut, İş Hukukunun Esasları, 9. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2018.
- Yargıç Melda Pelin, Karayılan Şerife Şeyma, Dönmez Gürhan, Gebelik ve Egzersiz, Spor Hekimliği Dergisi, C.49, S.3, 2014.
- Yücedağ Nafiye, Medeni Hukuk Açısından Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun Uygulama Alanı ve Genel Hukuka Uygunluk Sebepleri, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C.75, S.2, 2017.